

jam, animis, causa superiores destitueret? Idem hodie studium, eandem alacritatem præstare; idem vicissim vindex Deus præsidium, idem robur præstabit.

Oro vos igitur per suavissimam Jonathæ memoriam, cujus sub vexillis tot annos militastis; per illam sanguinis communionem, quam in Simone duce vestro reveremini; per arma illa, quæ geritis, barbaris nuper tam fatalia; per vestram fidem ac religionem, qua sociorum vestrorum in cæde violata est; ite fortissimis animis, Ducem vestrum ac Sacerdotem, Deum ipsum & Religionis jura vindicate.

ALIA EXERCITATIO.

Marci Tullii Ciceronis Oratio in Senatu pro interficiendis Catilina sociis, qui in carcere detinebantur.

SYNOPSIS.

Exord. Démonstrabit, quàm alienam à suis moribus rem agat, dum inferendam esse Civibus Rom. mortem persuadere aggreditur.

Proposito. Dicit versari in eo periculo Rempub. ut, nisi severitas ejusmodi statuatur in cives nefarios, stare non possit, neque se posse alia ratione ejusdem incolumitati consulere.

Confirmatio. Excitabit Senatus odium in conjuratos. 1. Comparatione ducta à pari: quàm severe nimirum majores in eos animadvertent, qui res novas in Rep. moliverint, aut aliquod usurpare in Remp. dominium cogitent: adducetque in exemplum Gracchos, Saturninum, &c. qui in re simili oppressi fuerant.

2. Ducta Comparatione à Majori ad Minus dicit universum Populum Rom. in perditos cives conjurasse: an lentus segnisque Senatus unus videbitur? quid tota dicit Italia? &c.

3. Per Comparationem à Minori ad Majus adducet se in exemplum, & concludet. Videte ergo, ne, cum mihi honorificum fuerit vitam salutemque pro patria devovisse, vobis turpe sit, &c.

ORATIO.

Quàm infelici meo fato fieri dicam, Patres Conscripti, ut cum mea ab ineunte ætate vel consilia, vel dicta, vel facta humanitati ac clementiæ semper servierint; hodie convertis in contrarium studiis, nihil præter cædem atque sanguinem aut velle, aut etiam persuadere videar!

Atque utinam, P. C. Civitatis hujus incolumitas, Reip. salus, & impositi mihi à vobis muneris ratio paterentur carere me hodierno confessu vestro, & tam tristi ministerio abstinere! Fruerer ea, quam sum consecutus ad hunc usque diem, humanitatis laude, & ad ferendas miseris calamitosisque civibus suppetias studium atque industriam converterem. Verùm, cum ex illa, in qua me constituistis, ad invigilandum securitati publicæ, specula prospexerim, Remp. salvam esse non posse, nisi perditis ac nefarii cives de medio tollantur; pristinum mihi exuendum putavi amorem clementiæ, ut dignam Consule severitatem induerem.

Nihil ego vos moror P. C. vel in convincendo Conjuratorum scelere, vel in gravitate flagitii, quod illi meditabantur, exaggeranda. Patuere insidiæ; clandestina cum hostibus consilia resecta sunt; patratum in ipsis patriæ visceribus crimen intellexistis. Quid restat, nisi ut pares ad vindicandam injuriam animos afferatis? Majores nostri stare posse Remp. non putarunt, nisi publicæ tranquillitatis ocores, tanquam putrida totidem membra, refecarentur. Nam quid ego spectata satis Romanæ severitatis etiam in cives Rom. exempla commemorem? Quid vel ipsa condita urbis repetam exordia? quid Man-

Comparatio ducta à Pari.

Manlium loquar, quid Crassum, quid Melium, quid Flaccum, quid Gracchos, quid Saturninum proferram, quos vel nefaria cum hostibus Reip. consilia molientes, vel effusis largitionibus ad populi gratiam adrepentes, vel alienum à libertate nostra dominatum affectantes gravissimis quibusque suppliciis civitas ista multavit? Vos ejusdem auctoritatis heredes & gloriæ inultos esse patiimini, qui urbem hanc incendere, labefactare Remp. communem extinguere libertatem cogitarunt?

Ah! ne, per Deos immortales, P. C. Stulta ac præpostera reorum commiseratio flectat vos aut commoveat. Quos meritis ereptos pœnis volueritis, hos universus Populus ad supplicium reposcit. Fuit hæc mihi, ut fatear quod res est, P. C. inter gravissimos, quos nefaria conjuratio metus incussit, consolatio non levis, cum paratos multitudinis totius, ad repellendum commune malum, animos deprehendi: erexit spem Consulibus, & novos etiam addidit stimulos conspirans civium omnium ad tuendam libertatem nostram voluntas; nec prævalituram putavi paucorum improbitatem, quam ad coercendam, quidquid in hac urbe sanctum atque integrum est, incendiatur. Videte ergo, qualem in re tali personam tueri vos oporteat. Cogitate, quales vos sitis, & ad quantum dignitatis gradum evesti: Nolite hanc inurere Ordini vestro labem, ut jactare quis possit, dum præter sortem fortis & animosus populus apparuit, segnem ac lentum in vindicanda communi injuria Senatuum exitisse.

De me verò nihil dicam, P. C. Intellexistis enim ipsi satis, quanto capitis mei periculo imminentem vobis totique Populo Romano cladem avertexim; quantam in me sce-

leratorum civium isto facinore invdiam concitaverim; quibus meis laboribus quietem ac tranquillitatem huic Imperio redemerim. Videte hoc unum, ne, cum mihi honorificum fuerit, fortunas, salutem, vitam pro communi bono devovisse, ita vobis turpe sit, inani metu deterritos ab extirpandis tanti mali reliquiis abstinuisse.

CAPUT XIII.

De Locis Assumptis seu Extrinsecus petitis.

Quid sunt Loci Assumpti seu Extrinsecus petiti?

R. Sunt ii qui petuntur aliunde, quàm ex natura rei, neque pendent ab arte, ut excogitentur, sed ut tractentur.

Quot sunt Loci Extrinsecus petiti?

R. Sex vulgo nominantur, Leges seu Præjudicia, Jusjurandum, Fama, Tabulæ, Tormenta, Testes; de quibus singulis seorsim nobis dicendum incumbit.

ARTICULUS PRIMUS.

De legibus seu Præjudiciis.

Observandum est Legem aliam esse æternam, quæ Dei est, aliam naturæ, quæ ab eodem Deo est, ut auctore naturæ, aliam humanam quæ ab hominibus posita est.

Humana iterum dividitur in Ecclesiasticam, in Militarem, in Civilem sive Togatam, pro varia hominum conditione.

Rursum alia Lex est communis, quæ ad omnes, alia propria, quæ ad aliquos tantum pertinet, puta ad Regnum aut ad Provinciam.

Ni 2. Quo-

Majori ad Minus.

Minori ad Majus.

Quomodo confirmatur Locus à Lege?

R. 1. Si ostenderis per amplificationem à definitionibus conglobatis Leges esse vincula Reipublicæ, Regnorum fundamenta, procreatrices tranquillitatis. 2. Si Leges commendaveris ab eis, à quibus latae sunt. 3. Si per Amplificationem à frequentatione Consequentiæ, damna, quæ ex earum violatione secutura sunt, demonstraveris.

Legum necessitatem dignitatemque multis commendat Cicero pro Cluentio n. 146. *Ut tibi concedam hoc indignum esse, quod, cujusmodi sit, jam videro, tu mihi concedas necesse est, multo esse indignius in ea civitate, quæ legibus contineatur, discedi à Legibus. Hoc enim vinculum est hujus dignitatis, qua fruimur in Republica, hoc fundamentum libertatis, hic fons æquitatis mens, & animus, & consilium, & sententia civitatis posita est in Legibus. Ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine Lege, suis partibus, ut nervis, ac sanguine & membris uti non potest. Legum ministri Magistratus, Legum interpretes; iudices; Legum denique idcirco omnes servi sumus, ut liberi esse possimus.*

Lib. 1. de Inventione numer. 70. Monet Iudices, Legum juratos custodes, ne à Legibus discedant. Iudices qui ex Lege jurati iudicatis, Legibus obtemperare debent. Obtemperare autem Legibus non potestis, nisi id, quod scriptum est in Lege, sequamini. Quod enim certius Legis scriptor testimonium voluntatis sue relinquere potuit, quam quod ipse magna cum cura atque diligentia scripsit. Quod si literæ non coestarent, magnopere eas requireremus, ut ex his scripturis voluntas cognosceretur, &c.

Quomodo refutatur Locus à Lege?

R. 1. Si probetur mutari posse Legem humanam hominis ad arbitrium. 2. Si ostendatur causam Legis non esse amplius. 3. Si retegatur aliquid iniquum in Lege. 4. Si Lex Legi opponatur. 5. Si necessitatem agendi contra Legem fuisse demonstreretur.

Tullius pro Rabirio Perduelli n. 13. eludit Legem, ostendendo Legem non esse amplius in usu, nec superesse causam propter quam lata fuisset. *Tu mihi etiam Legis Porcia tu C. Gracchi, tu horum libertatis, tu cujusquam denique hominis popularis mentionem facis, qui non modo supplicii inusitatis, sed etiam verborum inaudita crudelitate, violare libertatem hujus populi, tentare mansuetudinem, commutare disciplinam conatus es? Namque hæc tua, quæ te hominem clementem popularemque delectant. I, licitor, colliga manus; quæ non modo hujus libertatis magnitudinisque non sunt, sed ne Romuli quidem aut Numa Pompilii, sed Tarquinii superbissimi atque crudelissimi Regis. Ista sunt cruciatus carmina, quæ tu homo lenis libentissimè commemoras, Caput obnubito, arbori infelici suspendito. Quæ verba, Quirites, jam pridem non solum tenebris vetustatis in hac Rep. verum etiam luce libertatis oppressa sunt.*

Sic pro domo sua num. 53. Legem impugnat, quod per vim sit lata. *Quid si per vim tulisti? tamen Lex est? aut quidquam jure gestum videri potest, quod per vim gestum esse constet? An si in ipsa latione tua, capta jam urbe, lapides jacti, si manus collata non est, idcirco tu ad illam labem atque eluviam civitatis sine summa vi pervenire potuisti.*

Ibi-

EXERCITATIO.

Accusatur apud patrem eundemque Consulem Manlius victor, quod contra datam sibi legem cum hoste conflixerit.

Locus à Legibus.

SYNOPSIS.

Exord. **D**ucet Accusator à commendatione Legum universim; quod tractabit per Prætermissionem, quia dicit apud virum Consulem; eundemque magnum Imperatorem.

Deinde descendet ad commendandas præsertim Leges militares, quarum infractio multo majoris momenti est, propter auctoritatem vitæ militaris, quæ freno indiget, & propter clades, quæ consequuntur.

3. Ostendet Filium Manlii hæc Lege obstructum fuisse; debent enim viri Principes præluere cæteris exemplo, & ut majores sunt eorum virtutes, sic & majora solent esse eorum vitia.

4. Ostendet Manlium patrem teneri Legem infractam vindicare, eo magis, quod & à filio & à victore infracta sit. Nam si filium non punierit, dicitur plus naturæ, quam æquitati concessisse; si victori parcat, hoc pessimum apud posteros exemplum violatæ Legis relinquet.

Concludet infelicem appellando Manlium, cui plus vicisse noceat, quam si victus esset.

ORATIO.

Si mihi apud aliquem alium, quam apud virum Consulem eundemque rerum bellicarum peritissimum Imperatorem habenda esset oratio, hodiernam, quam invitatus ac reluctans fortissimo Juveni inferre cogor accusationem, singulari Legum commendatione præmuniendam censuissem. Verum quid attinet commendare Leges apud eum, quem Legum ministrum ac custodem sanctissimum, eundemque sapientissimum interpretem reveremur. Scilicet in hoc apico

Ibidem Legem Clodium injustè latam ex causa efficiente & ex partibus Legis demonstrat n. 47. *At quid tulit Legum scriptor peritus & callidus? Velitis, Jubeatis, ut M. Tullio aqua & igni interdicator. Crudele, nefarium, ne in sceleratissimo quidem cive ferendum sine iudicio! Non tulit ut interdicator. Quid ergo? ut interdictum sit. O canum! o portentum! o scelus! Hanc tibi Legem Clodius scripsit, spurciorem lingua sua, ut interdictum sit, cui non sit interdictum?*

Ibidem Legum oppositione domum suam sibi non justè ereptam demonstrat n. 43. *Fueris sane Tribunus plebis, tam jure, quam Lege, quam fuit hic ipse Rullus, vir omnibus rebus clarissimus, atque amplissimus; quo jure, quo more, quo exemplo Legem nominatim de capite civis indemnati tulisti? Vetant Leges sacrata; vetant duodecim Tabule Leges privatis hominibus irrogari; id est enim privilegium. Nemo unquam tulit, nihil est crudelius; nihil perniciosius, nihil quod hæc civitas minus ferre possit.*

Et pro Milone n. 10. Legem scriptam per Legem naturalem destruit. *Est enim, Iudices, non scripta, sed nata Lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus, ut se nostra visa in aliquas insidias, si in vim, si in tela aut latronum aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediende salutis. Silent enim Leges inter arma, nec se expectari jubent, cum ei, qui expectare velis, ante injusta poena luenda sit, quam justa repetenda.*

Le Jay, Tom. I.

N 3

di-

dignitatis constitutus, unde domi forisque cuncta moderaris, nosti unus omnium optimè, Tite Manli, quantus honor, quanta haberi debeat Legibus reverentia, quæ vincula Reipublicæ, fundamenta Imperiorum, tranquillitatis ac pacis procreatrices nuncupantur. Hinc illa majorum nostrorum, vel ab ipsis conditi primùm Imperii temporibus, constans opinio, tam esse necessarias Leges ad tuendam Reipublicæ dignitatem incolumitatemque conservandam, ut sine gravissimo ejusdem detrimento infringi illas posse non putarent.

Quod si cæterarum Legum infractio tantoperè metuenda est, quanto præcavere diligentius oportet, ne qua militari disciplinæ labes inferatur. Ut enim confidentiores esse solent præter vulgus hominum arma qui tractant; & ipsa militiæ dignitas quædam ac gloria impunitatis fiduciam inspirat, nisi coerceatur fræno ejusmodi hominum temeritas, atque intra justos obsequii limites retineatur, nemo non videt, tristissimam ab iis ipsis impendere Reipublicæ perniciem, qui ejusdem tutores ac conservatores reputantur.

Qua igitur confidentia, Tite Manli, tuus ille filius, juvenis alioqui laudatissimus Consulare Imperium infregit? An quia excelso loco positus nemini latere poterat, quod contra Legem admisisset? an quia vicariam adeptus à te potestatem, tanto impensius primariam in Imperatore ac Consule revereri debuisset? an quia contempto per summum nefas paterno ac Consulati imperio perniciosum cæteris defectionis exemplum ostentaret?

Tu verò qui tanti sceleris sedes arbiter ac iudex, vide, Tite Manli, vide quàm severam tibi ipse legem dixeris. Præclusisti omnem tibi ad

misericiordiam aditum, qui de filio pater, de victore Consul & Imperator judicium susceperis. Si paternæ charitatis studio victus indulgendum aliquid tuo sanguini censueris, quam tibi apud omnes coactabis famam, qui plus amoris tenero pater, quàm studio Reip. Consul tribuisse videare? Si victoris gloria placatus & inflexus ignoscendum juvenili temeritati existimas, quantum detrectandi deinceps obsequii juventuti Romanæ momentum sufficies Imperator! Quem enim impostero in officio retineant Imperatorum iussa, quoties aut illecebra victoriæ, aut foes illustrandi nominis, aut virtutis ostentandæ locus se offeret; si polliceri sibi possit temeritatis impunitatem, & rei gestæ feliciter obteatu contumaciæ memoriam obliterare? Imò quis virtutum in numero docile mentis obsequium reponendum putet, quod contemni impune posse, & felicibus armorum eventis postponi intelligat?

Infelicem te, juvenis fortissime, qui Judicem eum offendas, à quo sine magno dedecore sperare quidquam non ausis. Miserum te, cui relatæ victoriæ decus plus nocuisse videatur, quàm si victus in acie temeritatis tuæ pœnas dedisses. Face-ret acceptæ cladis opprobrium, ne quid tentare ejusmodi exemplo tuo cæteri præsumerent. Deterruisset omnes suscepti infeliciter oneris calamitas, ne militaris imperii Leges violandas esse arbitrarentur, & junioris Manlii exitium salubre toti juventuti obsequii documentum exstitisset. Quid restat, nisi ut partam imprudentia tua offensionem repares, &, quod meruisti, capitis supplicio prætergrediendi deinceps militaris imperii metum incutias?

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur junior Manlius.

Locus à Confutatione Legis.

SYNOPSIS.

Exord. PRæsentebitur Orator se cum adversario de dignitate Legum ac necessitate convenire, neque alia seratione usurum ad defensionem Manlii, quàm Legum auctoritate: quod ut faciat.

1. Legi humanæ, quam dicit mutari posse hominis ad arbitrium, Legem naturæ multo validiorem opponet; fatebiturque, si habeatur humanæ Legis ratio, puniendum esse Manlium. At Lex naturæ reclamatur, prohibetque eum supplicio affici, qui victoriæ suæ plus utilitatis Reip. attulit, quàm mali, infractione Legis.

2. Dicit interpretatum esse juniorem Manlium consilium Legis, quæ se teneri in ea occasione non putavit; quia, si servasset Legem, certissimæ victoriæ locum amisisset.

3. Excusabit illum, quod necessitate magis quàm voluntate Legem violaverit; nam quid aliud faceret juvenis natura fervidus, cum ab hoste provocaretur, & à suis propè cogere, ut certaret?

Denique perorationis loco petet, ne Manlio noceat, quod patriæ profuerit, quod patrem habeat iudicem, quod Remp. defenderit.

ORATIO.

Novimus enimvero, Judices, neque opus erat, ut in commendandis Legibus tam inutilem operam accusator poneret; novimus, inquam, quanta debeat esse Legum auctoritas, in hac præsertim Reipublica, quæ suum à bonis moribus atque institutis momentum atque ornamentum accipit. Imò adeo non velim vel in hac causa infirmare quidquam ex iis, quibus adversus Manlium abuti visus est, ut ad illum defendendum nullum aliud lubentius, quàm Legum ipsarum patrocinium

adhibendum putem. Habeant ergo Leges pondus illud apud nos, quod semper habuerunt: Sint illæ fundamenta hujus imperii, Reip. vincula & amicæ pacis atque tranquillitatis fons & origo censeantur. Nefas sit illas infringere, & earum contemptores meritis, ut patet est, pœnis coerceantur.

At quibus, amabo, Legibus primus debetur honor? quæ Leges tandem singularem à nobis cultum atque religionem vindicant? An illæ, quæ ut hominum consilio prodierunt in hanc lucem, ita eorundem arbitrio resingi pariter atque infirmari solent? an illæ potius quæ non tam scriptæ, quàm natæ nobiscum videri debent? quas non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa hausimus, arripimus, expressimus; ad quas non docti, sed facti, non instructi, sed imbuti sumus? Esto videri nocens possit & dignus morte junior Manlius, si lata à parente eodemque Consule Manlio Legis ratio habeatur; at si reclamatur ipsa natura Lex, si reum absolvit, si amplissimo præmio remunerandum dicitur; si secutus illius vocem fortissimus juvenis, gravissimum se Reipublicæ detrimentum, si Consulis edictum servaret, utilitatis plurimum; si idem præmitteret, allaturam prævidit: rogo vos, Judices, quo demum recidat Accusatoris oratio? quam habere vim ad condemnandum victorem videbitur? Sensit enimvero junior Manlius, cum in iis rerum articulis deprehenderetur, ut certissima victoriæ spes affligeret, cum affligendus ac profligandus hostis objiceretur, non audendum esse Consulis imperium, qui depugnare prohibuisset; vidit non fuisse illud patris consilium, dum ferret Legem, ut oblatam rei feliciter gerendæ occasionem eriperet:

Lex legi
opposita.Interpre-
tatio le-
gis.

N 4. non

non dubitavit, quin liceret sibi imperantis voluntatem sic interpretari, ut latum imperium in Reip. gloriam atque utilitatem, non in ejus dedecus atque perniciem cederet. An licebat aliter ipsi de Patre, de Consule, de Manlio existimare?

Necessitas violatæ legis.

Quamquam habuerit Manlius aliam de Consulis voluntate opinionem; crediderit illam tam tenacem imperii sui, ut vel cum Reip. detrimento servari vellet: an debuit propterea studiosissimus rerum nostrarum juvenis oblatum navandæ feliciter operæ locum negligere? Nempe instabat imprudens hostis numero, viribus, animo inferior; Manlius copiarum multitudine, robore, virtute superior certamen non iniisset? Provocabat ille Romanos ad pugnam, & nobis tantum non insultabat. Manlius juvenis natura fervidus, & gloriæ nostræ studio incensus, lentus ac segnis dedecus pertulisset? Commodam illi finiendi belli gravissimi opportunitatem sufficiebat; Manlius vel ipso capitis periculo auferri sibi de manibus tam amplam gloriæ triumphique segetem sustulisset? Næ vicem hodie nostram doleremus, Judices, nisi in tam felici rei bene gerendæ occasione prætergrediendum patris ejusdemque consulis imperium junior Manlius judicasset! Videte ergo, Judices, ne fortissimo juveni suus in patriam amor & singularis in unumquemque nostrum charitas nocuisse videatur; facite nemo ut exprobrare nobis possit, eum à nobis affectum fuisse supplicio, cui triumphus gloria pro suis in Remp. meritis debebatur: sic temperate austeram Consulis severitatem, ut amor parentis filium absolvere ac tueri non erubescat.

ARTICULUS II.

Locus à Jure-jurando.

Quid est Jusjurandum?

R. Est affirmatio vel negatio alicujus rei religioso ritu facta.

Quomodo confirmatur hic Locus?

R. 1. Si ostenderit quam inviolabile debeat esse promissum, quo Deo quis obstringitur; idque à Minori ad Majus. Nefas est pacta cum homine violare, quanto magis cum Deo, cui debemus id omne, quod sumus!

2. Si per enumerationem partium recensueris pœnas, quæ jurisjurandi violatores consequuntur: experiuntur enim homines in se perfidos, qui Deo perfidi extiterint, & sceleris conscientia cruciantur.

3. Si magnam in jurante vel auctoritatem vel probitatem demonstraveris.

Cicero lib. 3. de Officiis n. 111. ita de Jurejurando loquitur. *Nullum vinculum ad astringendam fidem Jurejurando Majores arctius esse voluerunt. Id indicant Leges in 12. Tabulis; indicant sacra, indicant fœdera, quibus etiam cum hoste devincitur fides, indicant notationes animadversionesque Censorum, quæ nulla de re diligentius, quam de Jurejurando judicabant.*

Eo loci pluribus agit Cicero Questionem illam; utrum Regulus teneatur persolvere fidem quam Chartaginensibus dederat; & probat non potuisse ipsum frangere fidem datam vel hosti.

Hanc porro formulam Romani jurisjurandi formulis adhibebant, *Si sciens falso, ita me Diespiter, salva urbe hac arceque & bonis me dejiciat, & Ego hunc lapidem jacio.*

Quo-

Quomodo refutatur hic Locus?

R. Primò, si ostendatur Jusjurandum opponi Legibus, vel juri scripto vel naturali.

2. Neminem obstringi ad id, quod iniquum est, posse; id autem iniquum esse, quod dicitur sacramento fuisse confirmatum.

3. Si demonstretur, id, de quo agitur, non expressè contineri in Jurejurando; nec fuisse hanc jurantis mentem, ut in eo contineretur.

4. Si probetur emissum Jusjurandum ex iracundia, vel ex imprudentia, vel extra locum.

Ita Cicero pro Rabirio Posthumo num. 36. probat eum, qui falsum semel dixerit, facere fidem non posse; vel si per Deos omnes juraverit. *Ubi semel quis pejeraverit, ei credi postea, etiam si per plures Deos juret, non oportet.*

Idem omnino confirmat pro Comedo num. 46. *Qui mentiri solet, pejerare consuevit; quem ego, ut mentiatur, inducere possum; ut pejeret, exorare facile poterò. Nam qui semel à veritate deflexit, is non majore religione ad perjurium, quam ad mendacium perducitur consuevit. Quis enim deprecatione Deorum, non conscientie fide commovetur? Propterea que pœna à Diis Immortalibus perjuro, hac eadem mendaci constituta est. Non enim ex pactione verborum, quibus Jusjurandum comprehenditur, sed ex perfidia, & malitia, per quam insidia tenduntur alicui, Dii immortales hominibus irasci & succensere consueverunt.*

Et lib. 3. de Officiis num 108. docet non pejerare eum, qui falsum juraverit, sed quod ex animi sententia juraverit. *Non enim falsum jurare, pejerare est, sed quod ex animi sententia juraveris, sicut verbis consipitur more nostro, id non facere, perjurium est.*

Ibidem num. 107. postquam probavit vel hosti Jurisjurandi fidem servandam esse, negat eandem esse rationem prædonum, quibus negari possit, quod Jurejurando promissum est. *Est autem etiam jus bellicum, fidesque Jurisjurandi sæpe hosti servanda. Quod enim ita juratum est, ut mens deserentis conciperet fieri oportere, id servandum est; quod aliter, id si non feceris, nullum perjurium est. Ut si prædonibus pactum pro capite precium non attuleris, nulla fraus est, ne si juratus quidem id non feceris. Nam Pirata non est ex perduellium numero definitus, sed communis hostis omnium. Cum hoc nec fides esse debet, nec Jusjurandum commune.*

EXERCITATIO.

Herodias ad Herodem, ut pro edito Jurejurando Joannis-Baptiste caput in disco dedit.

Locus à Jurejurando.

SYNOPSIS.

Exord. Dicit non petere se tantum, ut datam fidem, qua nihil est apud Reges sanctius, sed ut dictum sacramentum perficiat.

Propositio. Jubebit meminisse ipsum, quam solemniter vel tertiam regni partem promississet. Hoc tamen non peto, sed unius hominis multis tibi nominibus in visum caput.

Confirmatio. Ostendet 1. quam perniciosum daturus sit toti populo exemplum, si inani subterfugio eludi à se posse sacramenti religionem arbitretur.

2. Dicit non esse clam sacramentum, sed aulæ toti notum; & per Apostrophen ad testes illius sacramenti, rogabit ipsos ne tantam injuriæ labem inuri Regis nomini patiantur.

Concludet vehementer deprecando Herodem, ut datam tam solenni sacramentum fidem statim exsolvat.

ORA-

ORATIO.

Si postulare à te datam mihi fidem ut exsolveres, Princeps invictissime, cum nihil esse debeat apud Reges illa sanctius, nihil inviolatum magis, non possem salva regie majestatis dignitate repulsam pati; nunc freta religione Jurisjurandi, quod emisisti tam solemniter, quod fieri pacto dicam, ut te in perficiendo sacramento difficilem ac tergiversantem experiar?

Tamen non peto pro jure meo partem Imperii tui tertiam, quam daturum te, si vellem, promisisti; nihil ejusmodi effragito, quod annuere durum esse tibi debeat, aut molestum, quod improbare quisquam, si concesseris, aut velit aut sustineat; quod nemo, si negaveris, negatum non expostulet ac reprehendat. Hominis peto tibi tam multis nominibus invisum caput: peto detentum in carcere violatam majestatis reum debita poena mulctari: peto de medio tolli Joannem illum Baptistam, cujus compescere effrenem maledicendi obrectandique licentiam, nisi hac una via, non possis.

Quod si nullam habere vis tam justam postulationis rationem; si nihil apud te jam possit Herodias, quam modò regni tui parte potior estimasti; cogita, quæso, quam perniciosum toti populo exemplum daturus sis, si futili inanique subterfugio eludere te posse sacramenti tui religionem arbitraris. Nam quo deinceps erit apud Judæos Ioco Jurisjurandi sanctitas, quam nullum apud Regem sapientissimum pondus habuisse cognoverint? quis religioni ducet non exequi quod promiserit, cum violatam à te solemniter sacramenti fidem intelligit? quis

peccare postea verebitur, qui tam idoneum in te auctorem, aut saltem tam justam in Rege suo legitimamque excusationem ostentare possit?

Utinam enimverò clam atque in tenebris Jusjurandum illud emisisses! Utinam Herodias una testis illius ac conscia extitisset! utinam densissima oblivionis caligine posset etiamnum sepeliri ejusdem memoria! At tot habes illius testes, quot Aulicos, tot futuros postmodum exempli illius pravi censores, quot domesticos, tot obrectatores tui nominis, quot Judæos. Vos, o fidissimi comites Principis invictissimi, tantam Regis vestri nomini injuriam defendite; contendite pro virili parte, ne tam turpis Herodis memorie læbes adhærescat; depellite metus illos, quos nimia ipsius humanitas atque clementia injecit.

Quamquam nihil tibi hortatore opus est, Princeps invictissime; tua te fides tam solemniter obligata, & illa sacramenti, quod emisisti, religio satis adhortantur, ut perficias sedulo quod tam expressè promisisti. Age ergo; mitte quam primum spiculatorem, qui hominis invisum caput auferat, qui te aulamque tuam, totamque Judæam importuno publicæ quietis perturbatore liberet. Sic Herodiam, quæ placere tibi meruit, compotem voti dabis; sic oppigneratæ fidei conscientiam exsolves, & novam dicto sacramento religionem atque auctoritatem conciliabis.

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Oratio viri Judæi contra Herodiam pro Joanne-Baptista.

Locus à Jurejurando confutatus.

SYNOPSIS.

Exord. Mirabitur eam fuisse puellæ impudentiam, ut sanctissimo fidei nomine ac sacramenti religione ad extorquendam rem iniquissimam abuti non dubitaverit.

Proposito. Petet ab Herode per Apotrophen, num revera se putet ulla sacramenti religione obstrictum, ad imperandam viri innocentis mortem?

Confirmatio. Ostendet nullam vim emissum ab Herode Jusjurandum habere oportere Joannis in perniciem. 1. Quia non potuit quidquam promittere, multo minus jurare, quod esset iniquum; demonstrabitque quam iniquus haberetur, si innocentem virum ad vorum impudentis puellæ interficeret. 2. Quæret an fuerit unquam mens Herodis, ut obligaret fidem, ad violandas sanctissimas æquitatis leges.

Concludet dicendo nihil esse quod Rex pertimescendum habeat ab eorum testimonio, qui jurantem audierant. Laudaturos illos potius Regis humanitatem atque clementiam, qui scelere non perfecisset, quod sine scelere jurare non poterat.

ORATIO.

Et fucum faciet præstigiis etiamnum suis procax atque impudens Puella, & quod apud Reges sanctissimum est, fidei atque Jurisjurandi nomen, eo, per summum nefas, ad extorquendam rem iniquissimam abutetur?

Itane verò, Princeps invictissime, pondus apud animum tuum aliquod habuisset insolens Herodias Oratio? an persuasisset illa tibi tam indignum humanitate tua facinus? Tene futili inanique Jurisjurandi specie obstrictum arbitraris, ut viri sanctissimi necem properares?

At enim promisisti Saltatrici impia, fore illam voti compotem sui: obligasti regiam spectantibus Aulicis fidem; inviolabilem solemniter sacramenti religionem adjecisti. Scilicet ut iniquum quid admitteres? ut ignominiosam nomini tuo labem inureres? ut Regum majestatem turpi flagitio dedecorares? Hoc si postulat à te insipiens puella, tu ne id facturam te aut promisisti, aut promittere potuisti? Nam quod illud tandem est, quod petit? quod impia sceleratæ Herodias vota feruntur? quod sibi saltationis lascivæ præmium donari possit? o singularem inauditamque in ætate tam tenera impudentiam! Tu ne puellam incestam ac dolentem abire patereris, verendum toti Judææ caput proscriberes? Tu virum innocentem, nulla in re malè meritum de te perderes? Tu divinum illum veritatis æquitatisque præconem, quem miratus es ipse toties, quem dicentem astinasti, quem bene monentem & sana consulentem ultrò volensque sustinisti, inani sacramenti religione percussus interficeres?

An hic tibi, Princeps sapientissime, fuit animus, cum saltantis puellæ captus gratia, quodcumque postulasset illa, pollicereris; cum datam fidem interjecta sacramenti religione confirmares; cum vel tertiam regni tui partem non dubitares oppignerare, an hic, inquam, tibi fuit animus, ut in rebus etiam iniquissimis repulsam non ferret? Ergo si leges refringi sanctissimas, si jura violari omnia, si quidquid in regno tuo sancitum sapienter, labefactari ac pessumdari precaretur; tu puellæ impudentis ad vorum miscere susceque omnia atque evertere cogitares?

Et hoc credis fore aliquem è consultiissimo Aulicorum cœtu qui approbet?

bet? qui tam impium admitti à te facinus ultrò volensque patiat? qui succenseat tibi, quòd insipientis puellæ preces rejeceris, qui violatam jurisjurandi fidem expoſtulet? Imò, imò; ne dubita, Princeps ſapientiffime, collaudabunt omnes ſapientiam tuam, quam intercipi dolofis vaftræ puellæ illecebris non permiferis; prædicabunt humanitatem tuam, qui affictæ innocentie contra vim atque audaciam adſueris. Extollent ſummam æquitatem tuam, qui perficere cum ſcelere nolueris, quod polliceri ſine ſcelere non potueras. Vive ergo ſecurus aulae tuæ; rejice à te longius conſultam malè & imprudentem nimis puellam; & quæ tam iniqua donari ſibi poſtulavit, eam debita etiam pœnamulctare non dubites.

A R T I C U L U S III.

De Præjudiciis, Fama & Teſtibus.

Eſt Præjudicia vulgò confunduntur cum Legibus, quia nihil ſunt aliud, quàm Senatusconſulta, ſeu Decreta jam ante facta, quibus Orator utitur ad ſimilem cauſam ſimili modo definiendam; tamen uſurpantur aliquando latiùs pro quacumque præjudicata opinione, quam aliquis afferat ad cauſam, ſive illa decreto aliquo aut exemplo nitatur, ſive nulla certa ratione animos videatur imbuiffe. Quare Oratoris eſt ire obviam ejuſmodi Præjudiciis exemplo Ciceronis pro Cluentio, num. 6.

Quamobrem à vobis, Judices, antequam de ipſa cauſa dicere incipio, hæc poſtulo. Primum, id quod æquiſſimum eſt, ut ne quid præjudicari afferatis: etenim non modo auctoritatem, ſed etiam nomen Judicum amittimus, niſi hic ex ipſis cauſis judi-

cabimus; ac ſi ad cauſas judicia jam facta domo deferemus. Deinde ſi quam opinionem jam veſtris mentibus comprehendiftis, ſi eam ratio convellat, ſi oratio labefactabit, ſi denique veritas extorquebit, ne repugnetis, eamque animis veſtris aut libentibus aut æquis remittatis.

Ratio vero vel confirmandi, vel infirmandi hunc Locum repetenda eſt ex iis quæ dicta ſunt in Articulo de confirmandis vel infirmandis legibus.

Quid eſt Fama ſeu Rumor?

R. Eſt ſermo ſine ullo certo auctore diſperſus.

Quomodo confirmatur hic locus?

R. Si oſtendatur 1. magnam eſſe vim & auctoritatem Famae ab exemplis virorum illuſtrium, qui bonæ Famae tam impensè ſtuderunt. 2. Si probetur Famae vix unquam decipi, quia videtur eſſe vox publica; notum eſt autem illud, vox populi, vox Dei. Præterea ſi testimonium unius aut alterius ad hominem puniendum ſufficit; quanto magis Fama, quæ velut omnium hominum testimonium eſt.

3. Eſt non eſt negandum Famae ſæpe mentiri; tamen non eſt retinendus in conſeſſu nobili vir ſiniſtri nominis; id enim toti ordini perinde probroſum eſt, ſeu vera ſit Fama, ſeu falſa.

4. Quærendæ ſunt rationes, quæ cauſæ, de qua agitur, ſint propriæ; per quas ſparſi Rumoris veritas confirmetur.

Ad confirmandam Rumorum auctoritatem ſit illud Plinii Junioris in Panegyrico Trajani. Caſar tales nos crede, qualis Fama cuiusque eſt; huic aures, huic oculos intende; ne reſpicias clandestinas exiſtimationes, nullisque magis, quàm audientibus inſidiantes ſufſuros. Melius omnibus, quàm ſingulis creditur; ſingulæ enim

enim decipere & decipi poſſunt; nemo omnes, neminem omnes ſefellerunt.

Quomodo refutatur hic Locus?

R. Oſtendendo 1. quàm ſit inanis Fama, quæ apud ſolam plebem valere debet, non apud viros prudentes & peritos Judices: quod amplificabitur ab exemplis virorum innocentium, quibus ſæpe aſperſit maculam.

2. Demonstrando Rumores ejuſmodi eſſe opus hominum otioſorum, qui amant falſa in vulgus ſpargere.

3. Juerit inveſtigare unde nata ſit Fama, ut meliùs probetur ejuſdem levitas.

4. Afferendæ erunt rationes ex quibus Famae falſitas demonſtretur.

Ita Tullius contra Famam diſputat pro Cælio num. 38. At fuit Fama. Quotusquisque iſtam effugere poteſt in tam maledica civitate? Vicinum huius mulieris miraris malè au-diſſe, cujus frater germanus ſermones iniquorum effugere non potuit.

Et pro Plancio à num. 56. orat Judices, ne diſſeminatis rumoribus fidem habeant. Illud unum vos magnopere oro atque obſecro, cum huius, quem deſendo, tum communis periculi cauſa, ne ſiſtis auditioibus, ne diſſeminato diſperſoque ſermoni fortunæ innocentium ſubjiciendas pute-riſ. Multi amici Accuſatoris, nonnulli etiam noſtri iniqui, multi communes obtreſſatores atque omnium invidi multa ſinxerunt. Nihil eſt autem tam voluere, quàm maledictum, nihil faciliùs emittitur, nihil latius diſſipatur. Neque ego, ſi fontem maledicti reperiretis, ut negligatis aut diſſimuletis, unquam poſtulo. Sed ſi quid ſine capite manabit, aut ſi quid erit ejuſmodi, ut non extet auctor, qui audierit, aut ita negligens vobis eſſe videbitur, ut, unde audierit, oblitus ſit, aut ita leudem habuit auctorem, ut me-

moria dignum non putarit: huius illa vox vulgaris, Audivi, ne quid reo innocenti noceat, oramus.

Quotplex Teſtimonium?

R. Triplex. Divinum, Angelicum & humanum. Ad teſtimonium divinum referebantur olim Oracula, Auſpicia, Vaticinationes, Reſponſa. Oraculum eſt vox Dei vel per ſe, vel per alium loquentis. Auſpicium ſeu Augurium eſt teſtimonium captum ex cantu, volatu & paſtu Avium. Vaticinatio eſt reſponſio alicujus Vatis. Denique Reſponſum dicebatur olim, vel quando Sacerdotes & Aruſpices res futuras ex inſpectione Extorum conſiciebant, vel quando Conjectores ſomnia exponebant.

Quomodo confirmandus eſt Locus à Teſtibus?

R. Primò. Laudandi ſunt Teſtes vel à nobilitate, vel à probitate, vel ab alio quovis capite; quo major ipſis accedat auctoritas.

Ita Cicero Divinat. in Verrem n. 13. Sunt Teſtes viri clariffimi noſtræ civitatis, quos à me omnes nominari non eſt neceſſe: eos qui adſunt appella-bo, quos, ſi mentirer, teſtes eſſe impudentie mee minime vellem. Scit is, qui eſt in conſilio, C. Marcellus: ſcit is, quem adeſſe video, Cn. Lentulus Marcellinus; quorum fide atque præſidio Siculi maxime nituntur; quòd omnino Marcellorum nomine tota illa Provincia adjuncta eſt.

Item pro Comædo commendat Teſtes num. 44. Manilio & Luſcio negas eſſe credendum? dico, aude. Eſt tua arrogantia, contumacia, vitæque univerſe vox. Quid expectas, quàm mox ego Luſcium & Manilium dicam, ordine, eſſe Senatores, atate grandes natu: natura ſanctos & religioſos, copiis rei familiaris locupletes & pecunioſos? Non faciam, nihil mihi detraham: cum illis exacta atatis ſeveriffimè fructum, quem

quem meruerunt, retribuam. Magis mea adolescentia indiget illorum bona existimatione, quam illorum severissima senectus desiderat meam laudem. Vide etiam n. 42.

Secundò querendi sunt Testes maxime oculati, qui rem non audierint tantum, neque per alios, sed per se viderint.

Exemplum habes pro Archia n. 6. Quid enim horum infirmari, Gracche, potest? Heraclidean esse eum adscriptum negabis? Adest vir summa auctoritate & religione & fide, qui se non opinari, sed scire; non audivisse, sed interfuisse, sed egisse dicit. Adsunt Heraclienses Legati nobilissimi homines, qui huius iudicii causa cum mandatis & cum publico testimonio venerunt: qui hunc adscriptum Heracliensem dicunt.

Et 7. Verrina n. 165. Jam mei Testes veri sunt, quid enim dicit aliud C. Numitorius? quid M. & P. Cortii nobilissimi homines ex agro Tauronimitano? quid C. Luccejus, qui argentariam Rhegii maximam fecit? quid ceteri? adhuc enim Testes ex eo genere à me sunt dati, non qui novisse Gavium, sed qui vidisse dicerent, cum is, qui se Civem esse Romanum clamitaret, in crucem ageretur.

Tertiò. Dicit Orator nulla spe illos, nullis inimicitiis impulsos fuisse ad dicendum testimonium.

Quartò. Dicit rem totam esse iurejurando confirmatam. Pro Comcedo n. 42. Hoc ego loco soluto & quieto sum animo, & quorsum recidat responsum tuum, non magnopere laboro: firmissimis enim & sanctissimis testimoniis virorum optimorum causa Roscii munita est.

Inter omnia testimoniorum genera valet illud plurimum, quod Oratoris arte atque industria ab adversario petitur.

Ita Cicero Verrina 7. n. 165. Hoc tu, Verres, idem dicis, hoc tu confiteris illum clamitasse se Civem esse Rom. apud te nomen civitatis notantum quidem valuisse, ut dilationem aliquam crucis, ut crudelissimi terentimque supplicii aliquam parvam moram saltem posset afferre. Hoc teneo: hic habeo, Judices, hoc sum contentus uno, omitto ac negligo cetera; sua confessione induatur ac juguletur necesse est.

Quomodò infirmandus hic Locus? R. 1. Si pravi Testium mores ostendantur; si probentur Accusatorum testimonia non modò veritati, sed ne sibi quidem esse coherentia.

Ita Cicero lata adversus Flaccum testimonia confutat, ab iis ipsis, qui illa tulerant n. 6. At à Testibus leditur: antequam dico à quibus, qua spe, qua vi: qua re concitatis, qua levitate, qua egestate, qua audacia pradiis, dicam de genere universo & de conditione omnium nostrum.

Et n. 9. At quos Testes? Primum dicam id quod est commune, Græcos. Non quò nationi huic ego unus maxime fidem derogem. Veruntamen hoc dico de toto genere Græcorum: tribuo illis literas; do multarum artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendū copiam: denique etiam, si qua sibi alia sumunt, non repugno: testimoniorum religionem & fidem nunquam ista natio coluit; totiusque huiusce rei qua sit vis, qua auctoritas; quod pondus ignorant.

Bona pars Orationis pro Fontejo occupatur in confutandis testimoniis à persona Testium, quibus omnem fidem & Jurisjurandi religionem adimit. A numer. 13. lege & pro Rosc. Amerino numer. 102.

Se-

Secundò. Si Testes dicantur esse inimici, allatis odiorum causis.

Ut pro Rosc. Amer. 104. Quid tu vir optime? ecquid habes, quod dicas? mihi ausculta: vide ne tibi desis. Tua quoque res permagna agitur. Multa sceleratè, multa audacter, multa improbè fecisti: Unum stultissimè, tua spontè, non de Erucii sententia. Nihil opus fuit te isthic sedere. Neque enim accusatore muto, neque teste quisquam vitur eo, qui de accusatoris subsellio surgit.

Tertiò. Si iufames & contempti probentur. Ita Cicero pro Caelio num. 63. elevat testimonium fidem, quia illi erant impudicæ fœminæ familiares.

Quartò. Si Testes auctoritate digni proferantur, quibus ignobilium Testium fidem infringas. Hoc præstat Cicero laudato loco pro Fontejo num. 13.

Denique ad elevandam vim Testium, qui nullam vel improbitatis, vel inimicitarum suspicionem habere possint, geminam inquit Tullius rationem, alteram ut in amicorum periculis locum esse honesto mendacio putet: Alteram ut Judices obsecrentur, ne ulla dignitatis Testium habita ratione, tantum quid dicant illi, intueantur.

Prioris exemplum habes pro Ligario num. 16. Quod si Casari probare possemus in Africa Ligarium omnino non fuisse, si honesto & misericordii mendacio saluti civis calamitosi consultum esse vellemus; tamen hominis non esset, in tanto discrimine & periculo civis refellere & coarguere nostrum mendacium, & si esset alicuius, ejus certe non esset, qui in eadem causa & fortuna fuisset.

Posterioris exemplum erit, quod dicit pro Muræna ad elevandum Catonis testimonium num. 58. Venio

nunc ad M. Catonem, quod est firmiter ac robur totius accusationis; qui ita gravis est accusator ac vehemens, ut multo magis auctoritatem, quam criminationem pertimescam. In quo ego accusatore, Judices, primum illud deprecabor, ne quid L. Muræna dignitas illius, ne quid expectatio Tribunatus, ne quid totius vite splendor & gravitas noceat; denique ne ea soli huic obsint bona M. Catonis, qua ille adeptus est, ut multis prodesse posset.

Sequentes Exercitationes tria capita, de quibus dictum est in hoc articulo, promiscuè complectentur.

EXERCITATIO.

Melampus celebris Medicus accusatur, quod auditus in Templo, dum oraret Deos, redeuntem annum sibi fortunari.

Locus à Præjudiciis, Fama & Testibus.

SYNOPSIS.

Exord. Fatebitur Accusator ægrè se descendere ad accusandum Melampum, qui videri quibusdam possit de civitate bene meritis.

Proposio. Dicit hodierni facti dedecus omnem præteriti beneficii, si quod est, gratiam abolevisse.

Narratio. Referret uti Melampus medias inter populi preces auditus, Deos dum oraret, ut sibi annum fortunarent: quod factum probabit à Testibus qui audierunt, eosque dicit viros graves & probos, quorum valere testimonium debeat.

Confirmatio. Peretur 1. à Præjudiciis Dicit Populum universum exhorruisse ad preces huiusmodi, & invaluisse eam apud omnes opinionem, ut credant omne malorum genus in civitatem erupturum. Ostendet quanta pernicies metuenda sit ab iis præjudiciis, nisi plectatur Melampus, aut Medicam artem exercere prohibeatur.

2. A Fama; dicit Melampum audire apud